

Till Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Yttrande över socialstyrelsens förslag om ”Omvårdnadsassistentens kompetens – Grundläggande kompetensnivå”

Riksförbundet FUB, För Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna, har tagit del av rubr. förslag och vill lämna följande synpunkter.

Vår utgångspunkt är de behov som måste kunna tillgodoses för att barn och vuxna med grav, måttlig eller lindrig utvecklingsstörning skall tillförsäkras goda levnadsvillkor. Många av våra medlemmar har flerfunktionshinder och i vissa fall även komplicerade och progredierande sjukdomstillstånd. Sammantaget innebär det många olika behov av personalkontakter i många olika miljöer. Av särskild vikt är graden av ”samverkanskompetens” hos personal/verksamheter.

Allmänna synpunkter

Inledningsvis vill FUB framhålla det positiva värdet i att det nu sker ett utvecklingsarbete för att fastslå och tydliggöra grundläggande kompetenskrav. Vi ser också fram mot en utveckling av ett nationellt system för erkännande och likvärdighet. Vår förhoppning är att ett sådant arbete även skall leda till beskrivningar av olika utvecklingsvägar (”specialisering”) från den grundläggande kompetensnivån. Vi tror att det kan stimulera rekrytering till såväl grundläggande utbildningar som anställningar. Inom verksamheter för personer med utvecklingsstörning framförs ofta bristen på ”karriärvägar” som hinder för fördjupning genom utbildning.

FUB har under åren verkat i många sammanhang för att kompetensfrågorna och ansvaret i arbetsuppgifter för stöd, service och omvårdnad till personer med utvecklingsstörning skall uppmärksammas. Vi gjorde det bla i samband med starten av ”Kompetensstegen” – tyvärr resultatlöst då. Satsningen på vård och omsorg om äldre är nödvändig. Lika nödvändigt är det att genom satsningar på personal för yngre personer med utvecklingsstörning och andra funktionshinder stödja intresset hos och rekrytering av dem som långsiktigt vill verka och utveckla sig som professionella inom detta område. Vår erfarenhet är att man på alla sätt måste motverka den personalbrist och uttunning av kunskap som redan satt djupa spår på sina håll – något som Socialstyrelsen även tidigare uppmärksammat i en omvärldsanalys (Handikappheten, hösten 2005). Insatsernas kvalitet handlar i mycket hög grad om personalkompetens och om möjligheterna att fortlöpande fördjupa och förnya dess kvaliteter bla genom aktivt FoU-arbete.

FUB:s uppfattning är att Socialstyrelsen med fördel skall ha en fortsatt **samordnande** roll för att kompetenskraven förtydligas, utvecklingsvägar från grundkompetensnivån etableras och ett nationellt system för erkännande kommer till stånd. Vi anser att det samarbete som år 2004 ledde fram till rapporten ”Investera nu!” borde permanentas. Socialstyrelsen har som nationell tillsynsmyndighet goda förutsättningar att utifrån brukares/patienters behov samla kunskap om olika verksamheter och tillsammans med

andra myndigheter och deras kompetens-och ansvarsområden gå vidare i det påbörjade kvalitetsarbetet. På så sätt kan fragmentisering motverkas och utbildningsinnehåll, kompetenskrav osv ”gå i takt med” olika verksamheters behov. För att problematisera detta påstående vill FUB hävda att förslagen till grundläggande yrkeskompetens aldrig kan förverkligas med kvalitet om man inte ser till att lärare/handledare med **aktuell** och kvalificerad kompetens finns att tillgå... Liksom läromedel...

I det följande inkluderar FUB svar på de frågor som Socialstyrelsen särskilt vill uppmärksamma enligt sin hemsida.

Begreppet omvårdnadsassistent

FUB delar rapportens uppfattning att det finns behov av en gemensam yrkesbenämning för att bli belysa arbetsinnehåll och kunna utmönstra förlegade begrepp som skötare och vårdare.

Vi hyser en viss tvekan inför begreppet omvårdnadsassistent (utan att nu kunna komma på något bättre). Anledning:

1. Omvårdnadsbegreppet är i behov av klargörande; **hela bredden** måste synliggöras, eftersom det fortfarande tycks ge många associationer till ”passiv vård”. Vi saknar i rapporten referens till den konkretisering som finns i SOSFS 2002:9 §§ 1-3; där det handlar om hjälp att äta, kommunicera, planera med mera, allt anpassat efter aktuell situation för att stärka egen förmåga. Det är viktigt att inte stanna redan vid... ”allt som en person behöver hjälp med i sin dagliga livsföring” (rapporten s. 32).

Föreskriften markerar att det handlar om **individuellt anpassad** hjälp som skall tillgodose **psykiska, fysiska och sociala** behov. FUB anser att det utvecklingsperspektiv som finns i omvårdnadsbegreppet enligt LSS, måste betonas, oavsett om målgruppen för insatsen är barn eller vuxna, med svår eller lindrig utvecklingsstörning. Bredden/djupet i omvårdnadsbegreppet (enligt olika lagar) behöver tydliggöras betydligt mera än vad som sker i rapporten.

2. Vi har också reflekterat över hur de stora ansträngningar som nu görs på skilda håll för att skapa yrkes-och utbildningsidentitet åt ”personlig assistent” kommer att förhålla sig till ”omvårdnadsassistent” och undrar över om frågan aktualiserats i förarbeten till rapporten?

Verksamhetsområden idag och omvårdnadsassistentens arbete i framtiden (sid 15-22 i rapporten)

FUB har inga invändningar mot den teoretiska analysen av begreppet yrkeskompetens och dess olika delar. I likhet med vad som framförs i rapporten anser vi det angeläget att omvårdnadsassistenter får bättre redskap för att förverkliga lagars intentioner i olika sammanhang, dvs grundläggande värderingar. FUB vill även understryka rapportens betoning av att arbetsuppgifterna i hög grad har karaktären av att vara ett relationsarbete (s. 18).

Vi är medvetna om att rapporten i sin beskrivning av en generalistkompetens med olika tyngdpunkter i olika sammanhang inte kan ge detaljerade och heltäckande exempel. FUB saknar dock och ser det som en stor brist att man inte tydliggjort ett

barn-och ungdomsperspektiv bredvid de områden som nämns som dagens och framtidens arbetsfält.

Omvårdnadsassistenter finns och kommer att finnas i förskola/skola, fritidshem och som personliga assistenter, avlösare, personal i korttidshem osv.

Med FUB:s erfarenheter och målgrupp är det vidare angeläget att tydligare föra fram behovet av yrkeskompetens hos omvårdnadsassistenter som inte har sin bas i enskildas hem eller inom hälso-och sjukvård. Vi tänker då på de mycket varierade uppgifter som skall utföras inom insatsen daglig verksamhet enligt LSS och som omfattar ett stort antal vuxna personer.

Vi saknar – bredvid det rehabiliteringsbegrepp som diskuteras bla på sid 17 – **en betoning av habiliteringsbegreppet**. Med en vid definition är habilitering en ”kärnverksamhet” i de flesta arbetsuppgifter som utförs nära personer med utvecklingsstörning.

Det är intressant att rapporten (bla sid 22 och i bilaga) bygger på ICF. Det är möjligt att denna klassifikation kommer att få större genomslag så småningom. FUB kan konstatera att den ännu inte ”landat” i verksamheter som rör personer med utvecklingsstörning. Den betraktas (rätt eller fel) som ”pedagogiskt svår och alltför medicinsk”.

Rapporten belyser – även i bilaga om olika lagar – ett problem som enligt FUB:s mening måste tas på största allvar: För att ge ett relevant innehåll i en grundläggande kompetens som omvårdnadsassistent krävs välutbildade arbetsledare, handledare, lärare.

På många håll är det en bristande uppmärksamhet på att dessa har behov av att fortlöpande tillföras **aktuell** kunskap som kan förmedlas vidare. Arbetsledare inom verksamheter för personer med utvecklingsstörning ges tyvärr ofta små förutsättningar att ägna tid åt exempelvis reflexion inom arbetslaget. Här behövs ett utvecklingsarbete som delvis speglas i SOSFS 2002:9 om ledares kompetens i bostad med särskild service – det kan tillämpas på många flera områden.

Om kompetensbeskrivningen (sid 23-26)

FUB delar i huvudsak vad som redovisas i rapporten om kvalitets-resp. uppgiftsrelaterade förmågor. Vi instämmer i behovet av ett fortsatt arbete för bedömning av yrkeskompetens.

Några reflexioner i övrigt om vissa punkter:

1. Yrkesmässig hållning

Med hänvisning till vad vi framfört om barn-och ungdomsperspektiv anser vi att det bör speglas även här i form av någon mening om lyhördhet inför föräldrars kompetens och uppfattningar.

För vissa vuxna brukare handlar det om lyhördhet inför uppfattningar hos legala företrädare (godman etc.).

Vi vill också bekräfta mångfalden i arbetet genom att uppmärksamma ett genderperspektiv (flicka, pojke, kvinna, man) eftersom exempelvis personer med utvecklingsstörning fortfarande ofta ses som ett "könsneutralt kollektiv". (Det kan gälla även andra "handikappade").

2. Attityder och ideologier

Vi tror oss om att förstå syftet med denna punkt men anser att den är diffust formulerad. "Ta hänsyn till attityders, normers och ideologiers betydelse i vård och omsorgsarbete"? Vad är innebörden?

Vi anser också att det skall finnas en klar koppling till grundläggande principer i de lagar som reglerar verksamheterna.

4. Planera och utveckla arbetet

Det är möjligt att punkt 3 och 4 skall läsas tillsammans. Vi saknar nämligen i punkt 4 samarbetet med "brukaren" (och i vissa fall dennes närstående) – formuleringarna förefaller alltför fristående i förhållande till brukarens synpunkter, exempelvis i en individuell plan.

5. Tekniker och produkter

Eftersom punkten tämligen detaljerat tar upp exempel anser vi att kognitivt stöd/kognitiva hjälpmedel skall omnämnas. Inom många områden utöver FUB:s område har det kognitiva stödet en växande betydelse (exempelvis inom insatser för personer med demens, med psykiska funktionshinder och vid rehabilitering av personer med hjärnskador till följd av stroke osv). Se tex även punkt 6 om "tidsrelaterade förändringar" där kognitiva hjälpmedel finns och kan erbjuda gott stöd!

7. System och policies

För att förtydliga behövs referens till barn-resp. vuxenperspektiv!

8. Stöd i personlig vård

I meningen ... "kompensera brukaren" lägger vi både personligt stöd och stöd för att utveckla sin självständighet genom att använda hjälpmedel på bästa sätt.

9. Stöd i hemliv

Se tidigare om barnperspektiv samt om stöd i miljöer utanför hemmet (tex i daglig verksamhet och fritidsaktiviteter).

10. Stödja brukarnas hälsa och funktionsförmåga

Även om språk, röst-och talfunktionen nämns anser vi att det är viktigt att lägga till "kommunikation" för att stärka uppmärksamheten på alternativa kommunikationssätt, betydelsefulla för många barn och vuxna.

11. Stödja brukares relationer

Denna punkt är viktig men svår att formulera: För barn och unga handlar det också om egen identitetsutveckling som plattform för att utveckla relationer med andra.

För vuxna kan det också vara angeläget att tex få stöd i samlevnad. Vi menar inte att detta kvalificerade område ligger i en grundläggande kompetens men att det skall kunna uppmärksammas för att enskilda skall kunna hänvisas till dem som har kompetens.

12. Stödja brukares delaktighet

Vi ställer frågan om ”deltagande i samhällsgemenskapen” också avser inflytande och förutsättningarna att som enskild kunna ha inflytande? FUB anser att det bör framhävas/förtydligas. Vidare, att ”rekreation och fritidsaktiviteter, religiösa och andliga aktiviteter” bör kompletteras med kulturaktiviteter (både som konsument och producent!) – möjligen anses det redan uppmärksammat i rapportens begrepp?

Slutligen vill FUB förmedla att rapporten är en god grund för fortsatta diskussioner och utvecklingsinitiativ. Vi uppskattade bilagornas begreppsanalyser men saknade i referenslistan fler dokument relaterade till grundläggande yrkeskompetens inom verksamheter för personer med utvecklingsstörning och andra inom LSS´ personkrets. Det hade varit fördelaktigt att få sådana hänvisningar även med ett bibehållet generalistperspektiv.

För Riksförbundet FUB

Anna-Lena Krook
förbundsordförande